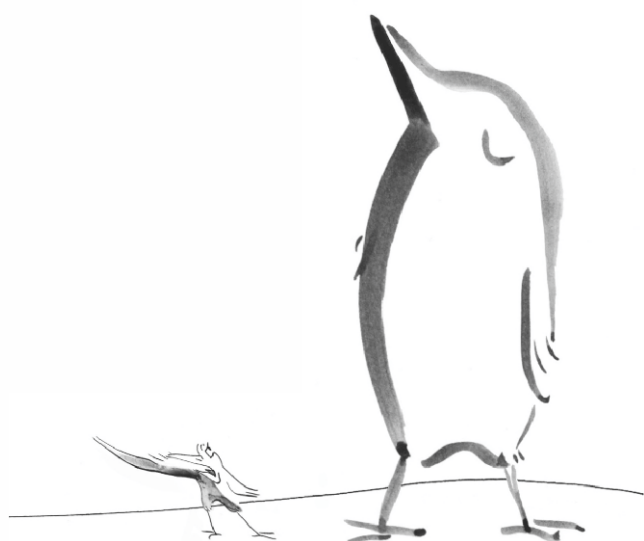

CZY MOŻLIWE JEST ZWYCIĘSTWO BEZ PRZEGRANYCH?

MATERIAŁY DO WYKORZYSTANIA
WSPÓLNIE Z KSIĄŻKĄ GAB HELLER
„CZY MOŻNA PRZEKONAĆ OLBRZYMÓW?”
DOSTĘPNEJ NA STRONIE
WWW.ROWNOSCWSZKOLE.PL

AUTOR: TOMASZ KALBARCZYK

WOLNOŚĆ OD RELIGII
FUNDACJA

Cele zajęć:

Uczeń/uczestnik po zakończonych zajęciach:

- Rozumie, dlaczego decyzje dotyczące funkcjonowania w grupie takie, jak wybór między współpracą a rywalizacją mają istotne konsekwencje.
- Potrafi sformułować i przedstawić argumenty na rzecz odmiennych stanowisk dotyczących rozumienia sukcesu oraz wyboru drogi, która do sukcesów prowadzi.
- Rozróżnia „zdrową konkurencję” od patologicznej rywalizacji, potrafi wskazać alternatywne postawy, uwzględniające troskę o drugiego człowieka.

Cele w języku ucznia/uczestnika:

- Dowiem się dlaczego wybór między współpracą a rywalizacją jest ważny.
- Znajdę i przedstawię w dyskusji argumenty za wyborem współpracy lub rywalizacji w drodze do sukcesu.
- Będę umiał dostrzec, kiedy „zdrowa rywalizacja” przestaje być zdrowa.

Przykładowe kluczowe pytania do uczestników (pytanie kluczowe ma podkreślić cele zajęć oraz zachęcać uczestników do samodzielnego myślenia i poszukiwania odpowiedzi):

- Jaka jest atmosfera w klasie, w której dla uczniów liczą się jedynie dobre oceny?
- Kiedy rywalizacja pomaga, a kiedy przeszkadza w osiągnięciu sukcesów w nauce lub sporcie?
- Kiedy wszyscy wygrywają?
- Jak można rywalizować z samym sobą?

Przebieg lekcji (aktywności, metody):

I. Jeśli dysponujemy większą ilością czasu, zajęcia warto poprzedzić sesją gier planszowych. W ramach Funduszy Szwajcarskich została wydana i rozesłana do wielu szkół gra „Partycypolis”, można ją również pobrać ze strony internetowej i wydrukować. Jedną z funkcji gry jest pokazanie sytuacji, w których współpraca jest lepszym rozwiązaniem niż rywalizacja (gracze mogą wybierać działania o charakterze rywalizacji lub współpracy i doświadczać konsekwencji wyboru). Istnieje szereg komercyjnych gier tzw. kooperacyjnych, w których, w odróżnieniu od tradycyjnych gier planszowych, gracze nie rywalizują ze sobą, tylko współpracują w celach założonych przez scenariusz gry. Centrum Edukacji Obywatelskiej wydało grę kooperacyjną „Belfedar” przeznaczoną do użytku w szkole.

We wstępnej części zajęć możemy posłużyć się dziełami lub fragmentami dzieł filmowych lub literackich ukazujących kwestie rywalizacji i współpracy. Propozycją dla dysponujących mniejszą ilością czasu jest obejrzenie pięciominutowego filmu animowanego wybitnego twórcy tego gatunku - Daniela Szczechury pt. „Fotel”¹.

Rozwiązanie alternatywne wobec gier planszowych i filmów to zestawienie zadania o charakterze rywalizacji (np. krótki konkurs z nagrodą) z aktywnościami typu team building, zakończone

¹ Film jest udostępniany szkołom w ramach programu „FilMOTEKA Szkoła” przez Narodowy Instytut Audiowizualny. Na stronach internetowych Instytutu jest również dostępny wykorzystujący film scenariusz lekcji, który dotyczy funkcjonowania w grupie, ze szczególnym uwzględnieniem rywalizacji i może stanowić uzupełnienie lub alternatywę wobec niniejszego scenariusza.

rozmową z uczestnikami o tym jak się czuli, kiedy rywalizowali ze sobą i jak się czuli, kiedy budowali atmosferę współpracy i zaufania.

Przykładowe aktywności typu team building:

- „Węzły”. Uczestnicy zajęć stają ramię w ramię w kręgu, wyciągają ręce do przodu. W pierwszym etapie każdy ma za zadanie chwycić dwie inne osoby za ręce, ale nie mogą to być osoby stojące bezpośrednio po sąsiedzku. Uczestnicy zabawy muszą współpracować, przechodzić pod i nad swoimi ramionami tak, żeby rozplątać węzeł, który stworzyli.
- „Zaufaj mi”. Uczestnicy wymieniają się rolami, część z nich jest przewodnikami, a część porusza się z zamkniętymi, zawiązanymi oczami. Jakie to uczucie, kiedy idziesz szybkim krokiem w stronę ściany i tylko od twoich przewodników zależy, czy skręcisz w odpowiednim momencie?

Po krótkim omówieniu treści filmu lub przebiegu gry planszowej zajęcia rozpoczynamy (w przypadku małej ilości czasu - bezpośrednio rozpoczynamy) od zapoznania uczestników z ilustracją i pytaniem autorstwa Gab Heller z książki „Czy można przekonać olbrzymów”.

Ilustracja przedstawia cztery osoby stojące na nietypowym podium, na którym są wyłącznie pierwsze miejsca. Cztery osoby na pierwszym miejscu podnoszą w górę ręce w geście triumfu. Pytanie pod rysunkiem brzmi: Czy możliwe jest zwycięstwo bez przegranych?

II. Rozmowę z uczniami/uczestnikami warto oprzeć na przykładach związanych ze szkołą. Rozterki dotyczące współpracy i rywalizacji zdarzają się tu na co dzień, temat jest na tyle bliski i wywołujący emocje, że powinien zagwarantować zaangażowanie uczniów. Proponuję jako przykład przeanalizować wspólnie z uczniami założenia oceniania kształtującego. Jeśli ocenianie kształtujące funkcjonuje w szkole, można w rozmowie odnieść się do doświadczeń uczniów, jeśli uczniowie nie znają oceniania kształtującego, należy przedstawić jego najważniejsze zasady.

Uczniowie mogą się przygotować do dyskusji pracując w małych zespołach z pomocą poniższych tekstów i ćwiczeń.

Wielu nauczycieli i edukatorów nadal uznaje rywalizację za jedyne skuteczny sposób motywowania uczniów do nauki. Jest to tym bardziej zadziwiające, że liczne badania jednoznacznie pokazały przewagę współpracy nad rywalizacją, udowodniły, jak negatywnie na uczniów wpływa obowiązująca w szkole zasada konkurencji. Ja również nie widzę w niej żadnych zalet, chociaż zdaję sobie sprawę, że nie jestem w większości. Dlatego chciałabym przytoczyć fragmenty wywiadu z Philipem Zimbardo w książce Wiktora Osiatyńskiego „Zrozumieć świat. Rozmowy z uczonymi 25 lat później”. Wielki autorytet w dziedzinie psychologii mówi: „Dwa lata temu zadałem sobie pytanie, dlaczego studenci ścigają? I doszedłem do wniosku, że przyczyną jest zbyt wysoki stopień konkurencji, chęć bycia najlepszym. I to, jak wiele zależy od przypadkowego w końcu wyniku egzaminu. Uświadomiłem sobie, że system jest zły, a nie studenci.”

A dalej pomysł Profesora Zimbardo: „Gdyby zmniejszyć stopień konkurencyjności w każdej dziedzinie naszego życia społecznego, studenci nie musieliby ścigać. Ponieważ nie jest to łatwe, postanowiłem zmienić charakter egzaminów. Obecnie moi studenci egzaminują się wzajemnie sami. I to nie o konkretnej porze, ale wtedy, gdy czują się gotowi do egzaminu. Odbyna się to w domu akademickim. Student odpowiada na pytania, a drugi liczy trafne odpowiedzi. Może zdawać cztery razy, aż odpowie na 70 procent pytań. Koledzy przestali ze sobą konkurować, stali się odpowiedzialni za siebie. Nie oszukują siebie ani mnie, mają zaufanie, a także dużo więcej umieją.”

Może zastanowimy się nad rozwiązaniem, które proponuje profesor? Ocenienie kształtujące, które jest mi bardzo bliskie, też unika rywalizacji. Kształtuje współodpowiedzialność za proces uczenia się, proponując – zamiast rywalizacji – ocenę koleżeńską, samoocenę i współpracę ucznia z nauczycielem.

[Danuta Sterna, „Rywalizacja w szkole”, <http://mojaosswiata.wordpress.com>, dostęp 06.02.2017.]

Zadanie 1. Przygotujcie się do dyskusji z pomocą poniższych pytań i tabelki.

A. Czy lubisz rywalizować o lepsze oceny z koleżankami i kolegami z klasy? Czy rywalizacja między uczniami jest dobrym sposobem na motywowanie do nauki?

notatki:

B. Uzupełnij tabelkę:

	Współpraca	Rywalizacja
W jaki sposób szkoła może pobudzać rywalizację lub współpracę między uczniami?		
Jakie są konsekwencje, wady i zalety jednego lub drugiego podejścia?		

C. Czy pomysł profesora Zimbardo na zmianę formy egzaminów się sprawdzi? Co mogłoby sprawić, że studenci będą się uczciwie, samodzielnie (i nawzajem) egzaminować? Co mogłoby sprawić, że studenci chcieliby wykorzystać pomysł profesora Zimbardo do oszustwa i zawyżenia wyników?

notatki:

D. Podsumowanie: Jakie są Twoje wnioski? Czy szkoła dbająca o osiągnięcia uczniów powinna stawiać na współpracę, wywoływać rywalizację między uczniami, czy wykorzystywać zarówno współpracę jak i rywalizację?

notatki:

III. Rozmowy o rywalizacji i współpracy można również prowadzić odwołując się do przykładów problemów ze świata biznesu. Warto zapytać uczestników o ich obserwacje, czy potrafią sami podać ciekawe przykłady do analizy. Można również skorzystać z poniższych cytatów i pytań.

Pęd do sukcesu, bardziej niż wizja idealnego wyglądu, może przyczyniać się do rozwoju zaburzeń odżywiania - donosi "New Scientist".

[Rywalizacja powoduje anoreksję, www.wyborcza.pl, dostęp 07.02.2017]

Wielu menedżerów uznaje rywalizację za kluczowy element pobudzania pracowników do działania, wyzwiania kreatywności i osiągania celów sprzedażowych. Nadmierna, niekontrolowana przez menedżera rywalizacja niszczy wzajemne zaufanie, wyzwala zachowania nastawione na indywidualny sukces jednostki, rozbijając tym samym współpracę, a co najważniejsze

hamuje wymianę doświadczeń, wiedzy i najlepszych praktyk. Kiedy wszyscy konkurują, aby zostać najlepszym handlowcem roku, poza jednym wygrywającym, wszyscy są zawiedzeni.

Czy zatem należy zrezygnować z rywalizacji w imię współpracy? Otóż nie, bowiem jedno nie wyklucza drugiego. Najlepsi liderzy potrafią wykorzystać fakt naturalnej skłonności do rywalizowania dla budowania motywacji do osiągnięcia coraz lepszych wyników i współpracy w zespole.

[Aleksandra Gul, Gdy rywalizacja w zespole przestaje być zdrowa, www.karieramanagera.pl, dostęp 04.02.2017]

Pytanie 1. Wyobraź sobie, że jesteś menedżerem w firmie handlowej. Czy zorganizujesz konkurs na najlepszego sprzedawcę? Przygotuj się do uzasadnienia swojej odpowiedzi.

notatki:

Pytanie 2. Jakie inne sposoby osiągania wysokich wyników w pracy zaproponujesz?

notatki:

IV. Podsumowanie zajęć. Kiedy rywalizujemy, a kiedy współpracujemy? Czy potrafimy podać jeszcze jakieś istotne przykłady, które nie pojawiły się w trakcie zajęć? Co sprzyja współpracy (czy jest to wspólny cel, poczucie wspólnoty, lojalność)? Czy wspólne działanie i wspólne osiągnięcie sukcesów jest dla nas ważne? Czy sprawia nam przyjemność?

W ramach klamry wróćmy na koniec zajęć do pytania z początku. Czy możliwe jest zwycięstwo bez przegranych? Czy lepiej jest zwyciężać wspólnie czy samotnie? Czy lepiej jest zwyciężać z innymi, czy zwyciężać z trudnościami w drodze do celu? Czy po lekturze filmów/udziału w grach/aktywnościach typu team building, ćwiczeniach i dyskusji zmieniłem, czy utrzymałem swoje poglądy na temat współpracy i rywalizacji?

Podsumowując zajęcia warto wprost podjąć perspektywę moralną. Kiedy rywalizacja jest w porządku, a kiedy jest nie do przyjęcia z perspektywy moralnej? Czy rywalizując z innymi możemy kogoś skrzywdzić? Czy współpraca jest zawsze dobra?

V. Dodatkowo można zaproponować uczestnikom pracę twórczą, w której napiszą – najlepiej wspólnie - tekst, scenariusz, stworzą artystyczną ilustrację, plakat lub zaprojektują grę dotyczącą rywalizacji i współpracy w grupie. Idealnym rozwinięciem będzie projekt edukacyjny inspirowany tematem zajęć.

Badania takie jak Diagnoza Społeczna czy European Social Survey wskazują na bardzo niski poziom zaufania wśród Polaków. Bywało, że zajmowaliśmy w tych badaniach ostatnie miejsce w Europie z sześciokrotnie mniejszym niż w krajach skandynawskich wskaźnikiem zaufania, co zresztą było jednym z głównych argumentów dla wprowadzenia obowiązkowego zespołowego projektu gimnazjalnego. Niski wskaźnik zaufania przekłada się z kolei na niski poziom aktywności obywatelskiej, działań na rzecz społeczności lokalnej i skłonności do zrzeszania się. Inicjując działania w formie projektu zespołowego warto zauważyć, że oprócz oczekiwanego efektu taka forma pracy służy budowaniu kompetencji społecznych związanych ze współpracą. Poruszając temat zaufania można wrócić do pomysłu Zimbardo na zmianę formy egzaminów.

Oto kilka przykładowych propozycji projektów:

- projekt charytatywny – grupa uczniów wspiera wybraną organizację dobroczynną lub sama określa potrzeby i środki zaradcze,
- wprowadzenie szkolnych instytucji współpracy, np. bank czasu, wzajemna pomoc w nauce,
- projekt badawczy – zbadanie za pomocą ankiety, jakie poglądy na współpracę mają uczniowie i jaki jest poziom zaufania w społeczności szkolnej.

VI. Sugestie do dalszej pracy z książką „Czy można przekonać olbrzymów?”:

W rozwinięciu niniejszych zajęć można przeprowadzić dyskusję wokół poniższych pytań (pytania należy prezentować łącznie z ilustracjami):

- Czy szybcy powinni się troszczyć o wolniejszych?
- Czy szczyt jest dostatecznie wysoki?
- Czy z dwoma drabinami wejdę dwa razy wyżej?

**SCENARIUSZE ZAJĘĆ ZOSTAŁY OPRACOWANE W RAMACH PROJEKTU RÓWNOŚĆ W SZKOLE,
DZIĘKI DOFINANSOWANIU FUNDACJI BATOREGO.**

**TREŚĆ NINIEJSZEJ PUBLIKACJI MOŻE BYĆ WYKORZYSTYWANA Z PODANIEM ŹRÓDŁA.
COPYRIGHT BY FUNDACJA WOLNOŚĆ OD RELIGII 2017**

POMYSŁ I REALIZACJA PROJEKTU: FUNDACJA WOLNOŚĆ OD RELIGII

WWW.ROWNOSCWSZKOLE.PL

**WOLNOŚĆ OD RELIGII
FUNDACJA**

**FUNDACJA
BATOREGO**